

*Тарас

Шевченко -
драматург



*Теорія літератури:

Драма – це один з основних родів художньої літератури, що зображує дійсність безпосередньо через висловлювання та дії самих персонажів.



*Мотиви, що спонукали Т.

Шевченка до написання п'єс:

У часи Шевченка на території України активно функціонували приватні театри на Чернігівщині та Полтавщині. Акторські трупи в цих приватних театрах були набрані переважно з кріпаків. Про трагічну долю одного з них Шевченко розповів у повісті «Музикант».

Проте у Харкові, Полтаві й Одесі діяли ще й професійні театри. Серед їхніх діячів особливими талантами вирізнявся актор М. Щепкін.

У Петербурзі на початку 30-х рр. діяло 5 театрів. Отже, перебуваючи в інтелігентному середовищі в місті на Неві Шевченко мав нагоду дуже часто бувати в театрах, що тоді вважалося обов'язковим для освіченої людини. Юний Шевченко зацікавився театром. Кобзар сам залишив численні спогади про те, що з часом почав відчувати не все підряд, а найкращі вистави. Таким чином вироблявся естетичний смак, прокидалося бажання самому написати драму.

У російській столиці в той час йшли й українські драми. Є. Гребінка, наприклад, ставив «Наталку Полтавку» І.П. Котляревського. Не міг не знати Кобзар і таких відомих драм, як «Сватання на Гончарівці», «Шельменко-денщик» Г. Квітки-Основ'яненка, історичних трагедій «Сава Чалий» та «Переяславська ніч» М. Костомарова.

Від побаченого інтерес до театру в Шевченка розпалювався настільки, що він на початку сорокових років узявся за написання драм. На жаль, з драматичної спадщини збереглось дуже мало, і судити про неї ми можемо зі слів Шевченкових сучасників. Першою з-під його пера з'явилася трагедія **«Никита Гайдай»** російською мовою, яку він переробив на драму **«Невеста»**, драма **«Слепая красавица»**, яка перероблена у поему «Слепая». Створив Кобзар також драму **«Никита Гайдай»**, окремі частини якої збереглися.



Єдиним драматичним твором, що зберігся повністю, є історична драма **«Назар Стодоля» (1843р).**

П'єса «Назар Стодоля» була написана російською мовою, але згодом Т. Шевченко переклав українською всі репліки, монологи й діалоги, залишивши російськомовними тільки ремарки. Автограф твору до нас не дійшов, тому основним вважається текст «Назара Стодолі», надрукований у **1862** році в журналі «Основа».

Драма «Назар Стодоля» стала явищем у європейській драматургії. Вона виявилася надзвичайно сценічною, на її основі можна було вчити мистецтва театрального перевтілювання молодих акторів.

Молодому Шевченкові вдалося без періоду учнівства досягти вершин в драматургії.



*З історії п'єси:

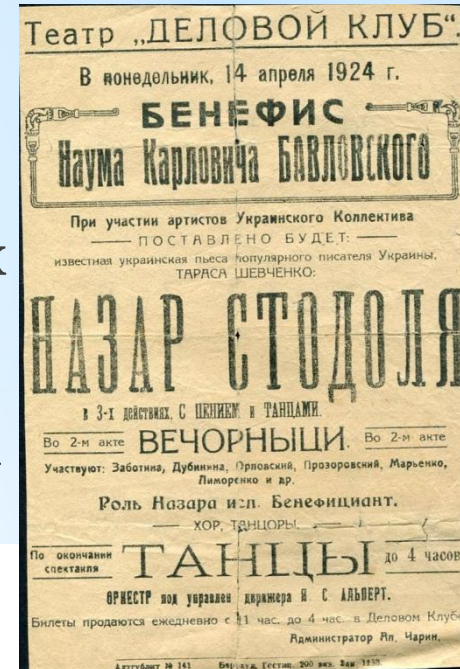
В оригіналі (російською мовою) п'єса мала трагедійний фінал: вона закінчувалася вбивством сотника Хоми Кичатого і готовністю козака Гната Карого прийняти смерть. Були інші імена дійових осіб. Публікуючи «Назара Стодолю» в «Основі», П. Куліш зауважив, що спочатку дочка сотника звалася Лукією, а пізніше, шліфуючи п'єсу, Шевченко дав їй ім'я Галя, а Данила Реву, очевидно, змінив на Назара Стодолю (звідки й постала нова назва твору).



Мова п'єси:

*Редакція «Основи» вважала, що «Назар Стодоля» написаний російською мовою, однак її аргументи були непереконливими: «сценические объяснения», тобто ремарки, в тогочасних українських п'єсах зазвичай писалися російською мовою, очевидно, для того, щоб їх могли читати й розуміти і російські актори. Так було й у п'єсах

І. П. Котляревського та Г. ф. Квітки-Основ'яненка. В журналі «Основа» надруковано тільки переклад «Назара Стодолі» українською мовою. Текст автографа російською мовою не був надрукований, можливо, тому, що вже на той час, як свідчив П. О. Куліш, другий акт його загублено.



«Назар Стодоля»



Дійові особи п'єси:

Хома Кичатий - сотник

Галя - його дочка

Стеха - молода ключниця у Кичатого.

Назар Стодоля – хорунжий, підлеглий чигиринського полковника, коханий Галі.

Гнат Карий - його побратим.

Хазяйка на вечорницях.

Сліпий кобзар, музики, молоді козаки та дівчата, свати від Чигиринського полковника.



* **Словникова робота:**

- * **Сотник** — особа, яка очолювала на Україні в XVI—XVIII ст. сотню, тобто адміністративно-територіальну та військову одиницю, складову частину полку, і обиралася спочатку козаками, а згодом призначалася гетьманом або царем;
- * **отаман** — представник козацької адміністрації у населених пунктах на Україні в XVII—XVIII століттях;
- * **хорунжий** - той, хто носив прапор або корогу війська, прапороносець;
- * **ключниця** — жінка, яка мала ключі від комор заможної людини, панського маєтку, економії тощо й розпоряджалася продуктовими запасами.

Тема - показ соціальних суперечностей між старшинською верхівкою та низовим козацтвом.



Ідея – висміювання частини козацької старшини, прославлення благородства та відваги низових козаків; возвеличення справжнього, вірного почуття кохання.





*Жанр твору:

– історична соціально-побутова

Ознаки:

- 1) сюжет з гострим конфліктом; подія відбувається стрімко;
- 2) події відбуваються в напрузі;
- 3) мовлення насичене монологами, діалогами, полілогами;
- 4) у тексті наявні ремарки, поділений на дії;
- 5) такі твори призначені для постановки на сцені.

***Новаторським для української драматургії є створення образів мужніх, вольових натур, здатних боронити свої права і гідність. Зображення їхньої моральної переваги над людьми грубими, пожадливими до багатства – виявлення демократичної ідеї твору.**



* Особливості сюжету:

Сам Т. Шевченко зазначає, що дія відбувається у **XVII ст.** і за допомогою художніх деталей та лексичних засобів створює відповідний історичний колорит (діють представники різних прошарків козацтва, згадується про Запорізьку Січ, запорізькі порядки, Братський монастир).

Проте в основу драми покладена не якась конкретна історична подія, а минуле постає в його буденних клопотах, суперечках, а то й гострих зіткненнях різних поглядів. Але у творі стикаються не просто характери, а різні суспільні сили: багатий і бідний, старшинська верхівка і низове козацтво.



* Назар Стодоля:

Смілива людина, вміє постояти за свою гідність. «Я той,— говорить він,— хто й самому гетьману не дасть себе на посміх». Вдача Назара поетична, пристрасна, козак глибоко, емоційно сприймає навколишню красу: «А ніч-то, ніч! — вигукує Назар до викраденої Галі.— Неначе празникує наше щастя. Тиха, світла, як твої ясні очі». Такій натурі цілком відповідає піднесена мова.





***Гнат Карий:**

**Вірний друг Назара,
стриманіший, але
більш енергійний та
одчайдушний, його
завзяття стійкіше
Назарового. За
побратима Гнат
готовий на смерть.**



*Галя:

Життєрадісна, простодушна дівчина, благородна душею і чиста серцем. Безтурботна й довірлива, вона швидше серцем, ніж розумом, збагнула, що через батьків намір видати її заміж за полковника може стати нещасливою.

Галя прагне волі в почуттях та діях. Багатство й сите життя не приваблюють дівчину. Чесність, безпосередність і справедливість — провідні риси вдачі Галі.



***Хома Кичатий:**



Егоїстичний власник, безчесний пан. Цьому розжирілому багачеві все мало маєтків, тому він готовий віддати дочку за нелюба — чигиринського полковника.

Тоді «і слава, і почот, і червінці до себе гарбай: все твоє»,— ось мрії цього зажерливого старшини. Кичатий — людина морально нікчемна. Коли має владу над Назаром, він жорстоко знущається над коза-ком-сіромою, коли ж ситуація змінюється на користь Назара — падає перед ним навколішки, побивається, плаче.



***Стеха:**

*Тип хитрої,
користолюбної
посередниці. За добрий
гостинець ключниця
допомагає закоханим
поєднатися, але зразу ж
ї видає їх сотникові, бо
розраховує вийти за
нього заміж.*



*Образи драми:

Персонаж	Принцип життя
Назар	<u>в сповідунанні народної моралі, переступ через яку йому дається надзвичайно тяжко</u>
Галя	розкривається суто <u>в коханні</u>,
Гнат	<u>в готовності за товариша віддати життя</u>
Хома Кичатий	<u>в намаганні будь-що добитися ще вищої посади і більшого багатства,</u>
Стеха	<u>в переконаності, що всіх можна обдурити й зробити так, щоб вийшло як вона хоче</u>

***Проблемне питання:**

**Що є спільного у сюжеті п'єс
«Назар Стодоля»
Т. Шевченка і
«Наталка Полтавка» І.
Котляревського?**

* Порівняння п'єс «Наталка Полтавка» та «Назар Стодоля»

Історично-побутова драма «Назар Стодоля» продовжує традиції «Наталки Полтавки» І. Котляревського передусім у розвитку **сюжету, побудованого на любовному трикутнику**, однак уже в суто мелодраматичному ключі.

Мелодраматичність посилюється тим, що постать полковника Молочая — основного суперника Назара — винесено поза межі тексту п'єси, й його інтересах активно діє батько дівчини сотник Хома Кичатий. Звичний для глядача **образ матері, яка чинить опір шлюбу своєї доньки з любим їй хлопцем, замінив образ лиходія батька**. Якщо Терпилиху («Наталка Полтавка») можна було все ж умовити погодитись на шлюб доньки з коханим, то Хома Кичатий поступається лише під загрозою смерті.



* Сценічне життя п'єси:

Твір був з успіхом поставлений аматорськими труппами з Ростова-на-Дону і Петербурга.

Вперше п'єсу «Назар Стодоля» поставив професійний театр у **1864 році** (труппа О.Бачинського у Львові, 5 травня). У 1865-1866 роках відбулося кілька вистав у Західній Україні (Львів, Тернопіль), і аж у лютому 1877 року даний твір на столичній сцені показав Малий театр у Москві.

З цього часу драма «Назар Стодоля» не сходила зі сцени як столичного російського, так і українських театрів.

Протягом 1877-1916 років, незважаючи на різного роду заборони, обмеження, професійні труппи зіграли п'єсу в різних кінцях Росії **145 разів**. Це свідчить про високу сценічну вартість п'єси, що не раз відзначали й корифеї.

*Сценічне життя п'єси:

«Назар Стодоля» Т. Шевченка був популярний в часи театру корифеїв (кінецьХІХст.).



Особливо вдало грали: Гната — П. Саксаганський, Хому —

М. Кропивницький, Стеху — Г. Затиркевич-Карпинська, Галю — М.Заньковецька.

Згадаймо, що драматург та актор

І. Тобілевич додав до свого псевдоніма, утвореного від імені по батькові, ще й прізвище Гната і став

Іваном Карпенком-Карим.

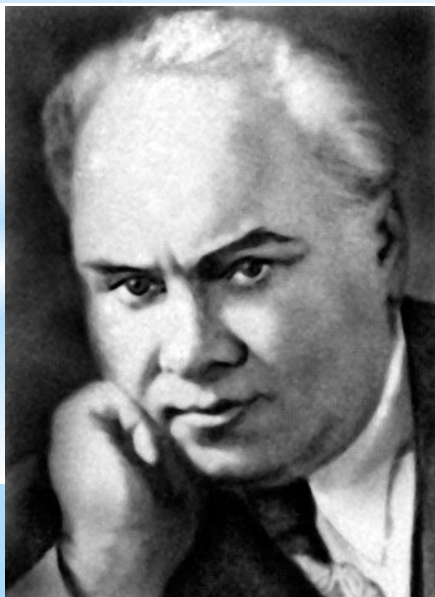
*Сценічне життя п'єси:



Були в радянській історії часи, коли й «Назар Стодоля» здавався владі небезпечним. У Браїлові розігралася трагедія, коли розстріляли аматорів, які посміли зіграти цю п'єсу у 20-ті роки ХХ ст.



В. Івченко зняв фільм-виставу «Назар Стодоля» в інтерпретації акторів Львівського українського драматичного театру імені М. Заньковецької.



На тему Шевченкової п'єси композитор **Костянтин Данькевич** написав однойменну оперу (1960).

Актори, що грали ролі в кіно:



Галя - Литвиненко
Таїсія Йосипівна.



Назар - Тарас Жирко

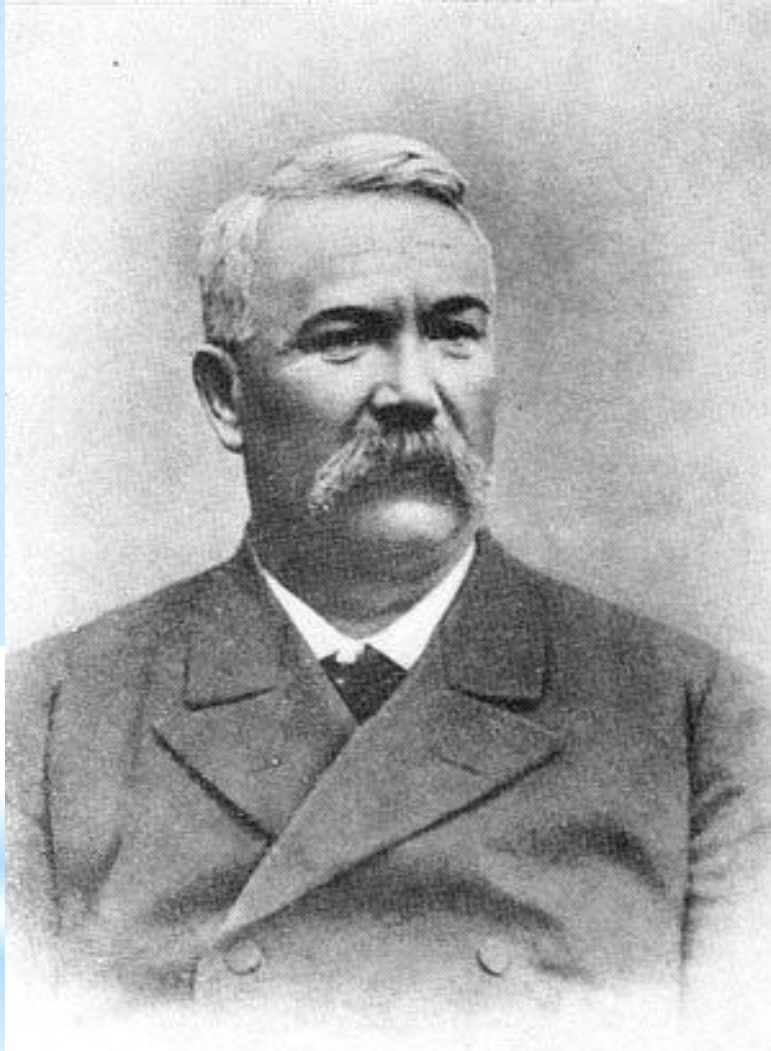


Хома Кичатий-
Козачковський
Доміан Іванович

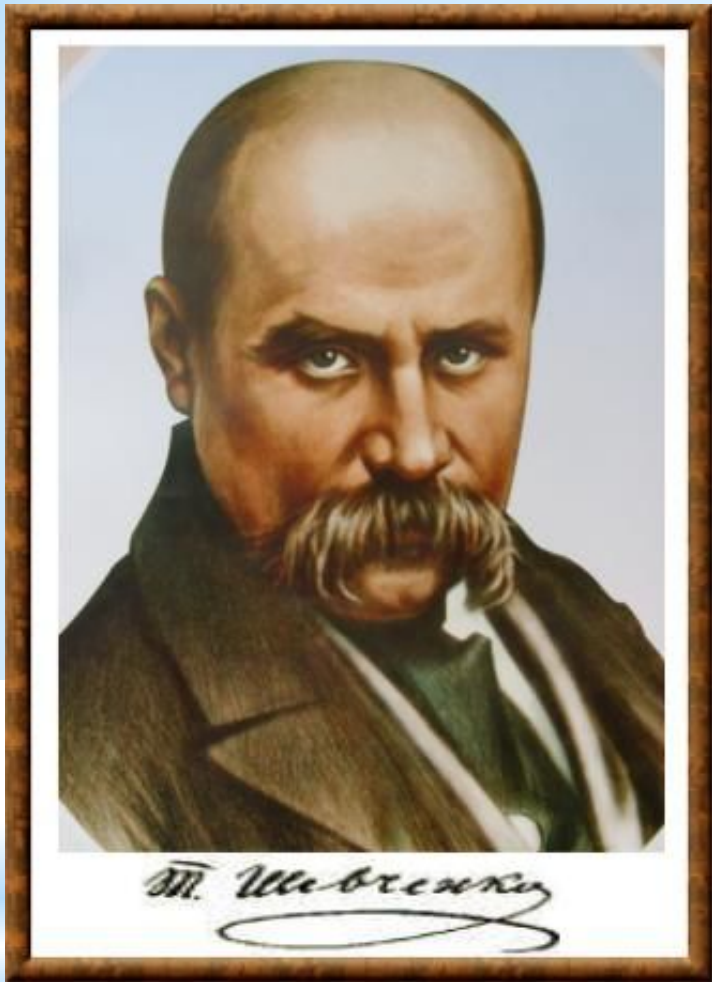


**Дослідниця
творчості Т.
Шевченка **Марієтта
Шагінян****

**стверджувала, що
Кобзар пробував
себе в іпостасі акто
ра в аматорському
гуртку, який діяв у
Новопетровському
укріпленні.**



***В театрі грати
повинні тільки
справжню
літературну драму, де
страждання душі
людської тривожать
кам'яні серця і, кору
ледяної байдужості на
них розбивши,
проводять в душу
слухача жадання
правди, жадання
загального добра.
І.Карпенко- Карий***



**Все, до чого доторкався
геній Шевченка,
позначено високою пое
зією. Його неповторна
творча індивідуальність
проявилась і в дра
матургії. Можна тільки
пошкодувати, що нею
Шевченко займався
лише в початковий
період своєї
літературної
діяльності.**

В. Шубравський